

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ

«Η συνεισφορά της παιγνιώδους μεθόδου κινητικής αγωγής στην προαγωγή του υγιούς τρόπου ζωής παιδιών προσχολικής ηλικίας»

Χαρίλαος Κ. Ζάραγκας, Αναπλ. Καθηγητής Π.Τ.Ν., Σχολή Επιστημών Αγωγής, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Πρόεδρος Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Λέξεις - κλειδιά: *παιγνίδι, κινητική αγωγή, αυτοεκτίμηση, συμπερίληψη, υποστηρικτικός ρόλος*

Στα παιδιά εντυπώνονται δυνατά οι αναμνήσεις από τους γονείς και τους παιδαγωγούς, όπως και ο τρόπος με τον οποίο τους συμπεριφέρονται και τους διδάσκουν. Αυτές οι μνημονικές εντυπώσεις προσδιορίζουν γενικά τις μελλοντικές τους ενέργειες. Το γεγονός αυτό αναδεικνύει την υπευθυνότητα και τη δυνατότητα τόσο των γονιών όσο και των εκπαιδευτικών για τη δόμηση και διατήρηση συνηθειών υγιεινού τρόπου ζωής.

Η φάση της πρώιμης μάθησης γίνεται σημαντική και ουσιαστική, όταν αξιοποιούνται από γονείς και παιδαγωγούς η μαθησιακή ικανότητα του παιδιού, η ανάγκη του για κίνηση και ο ενθουσιασμός με τον οποίο αντιμετωπίζει όλα όσα σχετίζονται με την κίνηση και την αυτόνομη δράση. Σύμφωνα με τη θεωρία του εποικοδομητισμού τα παιδιά γνωρίζουν, κατανοούν, εφαρμόζουν και αξιολογούν γνώσεις και δεξιότητες μέσα από μια συνεχή διαδικασία δόμησης. Όλη αυτή η διαδικασία γίνεται με έναν ενεργητικό τρόπο, μετασχηματίζοντας την προηγούμενη γνώση σε νέα αντίληψη και τρόπους σκέψης μέσα από την αλληλεπίδραση με ανθρώπους και αντικείμενα.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να παρουσιάσει μέσω βιβλιογραφικής ανασκόπησης τη συνεισφορά της παιγνιώδους μεθόδου της κινητικής αγωγής στην ανάπτυξη του υγιούς τρόπου ζωής των παιδιών της πρώιμης παιδικής ηλικίας. Οι ενότητες της παρούσας εργασίας αφορούν τη διαλεκτική σχέση της κινητικής αγωγής, με τον υγιή τρόπο ζωής (δόμηση αυτοεκτίμησης, φυσική δραστηριότητα, διατροφή, υγιεινή σώματος), τη συμπερίληψη και τον υποστηρικτικό ρόλο του παιδαγωγού. Η άποψη που έχουν τα παιδιά για τον εαυτό τους διαμορφώνεται σε μεγάλο βαθμό από τον τρόπο με τον οποίο ο γονέας, η/ο παιδαγωγός και οι συνομήλικοι αντιδρούν σε αυτά. Η αρνητική κοινωνική κριτική εξαιτίας των αδυναμιών και η αποτυχία σε κινητικές προκλήσεις που τίθενται στα παιδιά οδηγούν σε χαμηλή αυτοεκτίμηση. Όλα τα παιδιά έχουν ανάγκη από την ενίσχυση της αυτοεκτίμησης μέσα από κινητικές δραστηριότητες, έτσι ώστε να μην καταλήξουν στο φαύλο κύκλο με την αύξηση της κινητικής αβεβαιότητας. Ουσιαστικό ρόλο για μία ολοκληρωμένη από την προσχολική ηλικία κινητική αγωγή μπορεί να παίξει μία αστεία και χαρούμενη κινητική δραστηριότητα, η οποία προσφέρει στο παιδί το συναίσθημα της επιτυχίας και το κάνει να νιώθει σίγουρο ότι το σέβονται ανεξάρτητα από την αντικειμενική του απόδοση. Συνήθειες, όπως η τακτική ενασχόληση με φυσική δραστηριότητα, ο ενεργητικός και όχι ο καθιστικός τρόπος ζωής, η υγιεινή του σώματος, η σωστή διατροφή κ.ά., δημιουργούνται από νωρίς και έχουν τις περισσότερες πιθανότητες να διαρκέσουν μία ζωή.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Atkinson, R. K., Derry, S. J., Renkl, A., & Wortham, D. W. (2000). Learning from examples: Instructional principles from the worked examples research. *Review of Educational Research*, 70, 181–214.

Kieff, J., & Casbergue, R. (2017). *Παιγνιώδης μάθηση και διδακτική*. Χ., Ζάραγκας & Α., Αγγελάκη (Επιμ. – Μετ.). Αθήνα: Gutenberg.

Mezirow, J. (2000). *Learning as Transformation*. San Francisco: Jossey Bass.
Vygotsky, L.S. (1978). *Mind in Society: Development of Higher Psychological Processes*. M., Cole, V., John-Steiner, S., Scribner & E., Soubelman (Edit.). U.S.A: Harvard University Press.
Zimmer, R. (2007). *Εγχειρίδιο Κινητικής Αγωγής*. Α., Καμπάς (Επιμ.). Αθήνα: Αθλότυπο.

«Πόσο εφικτή είναι η συμπεριληπτική εκπαίδευση σε έναν σύγχρονο μεταβαλλόμενο κόσμο;»

Ελένη Κανελλοπούλου, Εντεταλμένη Διδάσκουσα, ΤΑΦΠΠΗ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Σοφία Κανελλοπούλου, Φιλόλογος, Msc Ειδική Παιδαγωγός ΕΚΠΑ, Φοιτήτρια Ψυχολογίας ΕΚΠΑ

Λέξεις κλειδιά: *συμπερίληψη, προσχολική αγωγή, εκπαιδευτικοί*

Η συμπεριληπτική εκπαίδευση έχει πλέον καθιερωθεί ως η κύρια εκπαιδευτική πολιτική για τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και αναπηρίες (Armstrong et al. 2011 · Odom et al. 2004). Πλήθος στοιχείων από τη διεθνή βιβλιογραφία και την ελληνική πραγματικότητα, ωστόσο, υποστηρίζουν πως είναι επιτακτική ανάγκη να πραγματοποιηθούν άμεσες ριζικές μεταρρυθμίσεις στις δομές του εκπαιδευτικού συστήματος (Ainscow, 2005 · Barton & Smith 2015). Προκειμένου να εφαρμοστούν αυτές οι αλλαγές, ο ρόλος των εκπαιδευτικών φαίνεται να είναι καίριας σημασίας, αφού είναι οι κοινωνικοί φορείς, οι οποίοι έχουν τη δύναμη να εφαρμόσουν τις πολιτικές, οι οποίες θα οδηγήσουν στην κοινωνική ένταξη των μαθητών (Charitaki, 2022). Ενώ οι παιδαγωγοί δηλώνουν πως διατηρούν θετική στάση ως προς τη συμπερίληψη των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στα τυπικά σχολικά προγράμματα, φαίνεται πως οι στάσεις τους επηρεάζονται αφενός από το είδος και αφετέρου από τη σοβαρότητα των δυσλειτουργιών των παιδιών (Pappas et al., 2018). Γίνεται, λοιπόν, κατανοητό πως η συμπεριληπτική εκπαίδευση χρειάζεται να εκληφθεί ως μία συνεχής διαδικασία –όχι ένα στάδιο, το οποίο είναι δυνατό να κατακτηθεί σε συγκεκριμένη χρονική στιγμή-, και δε θα περιορίζεται σε συγκεκριμένες ομάδες μαθητών.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Ainscow, M. (2005). Developing inclusive education systems: what are the levers for change?. *Journal of educational change*, 6(2).
Armstrong, D., Armstrong, A. C., & Spandagou, I. (2011). Inclusion: By choice or by chance?. *International journal of inclusive education*, 15(1), 29-39.
Barton, E. E., & Smith, B. J. (2015). Advancing high-quality preschool inclusion: A discussion and recommendations for the field. *Topics in Early Childhood Special Education*, 35(2), 69-78.
Charitaki, G., Kourti, I., Gregory, J. L., Ozturk, M., Ismail, Z., Alevriadou, A., ... & Demirel, C. (2022). Teachers' Attitudes Towards Inclusive Education: a Cross-National Exploration. *Trends in Psychology*, 1-28.
Odom, S. L., Vitztum, J., Wolery, R., Lieber, J., Sandall, S., Hanson, M. J., ... & Horn, E. (2004). Preschool inclusion in the United States: A review of research from an ecological systems perspective. *Journal of research in special educational needs*, 4(1), 17-49.
Pappas, M. A., Papoutsis, C., & Drigas, A. S. (2018). Policies, practices, and attitudes toward inclusive education: The case of Greece. *Social sciences*, 7(6), 90.

«Η Ανοιχτή Μέθοδος Συντονισμού και η κουλτούρα των Εκπαιδευτικών της Προσχολικής Αγωγής»

Παναγιώτης Βεντίστας, Υποψήφιος Διδάκτορας ΠΤΔΕ Ιωαννίνων
Θεμιστοκλής Γκόγκας, Αναπληρωτής Καθηγητής ΠΤΔΕ Ιωαννίνων

Λέξεις-κλειδιά: *Κουλτούρα εκπαιδευτικών, ηγεμονία, Ανοιχτή Μέθοδος Συντονισμού*

Από την πρώτη εμφάνισή της (2000), η Ανοιχτή Μέθοδος Συντονισμού (ΑΜΣ) αποτέλεσε ένα «ευ-έλικτο μέσον», μη δεσμευτικού δικαίου, για την επίτευξη των στόχων της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης. Στο πλαίσιο της υλοποίησης της ΑΜΣ, οι εθνικές κυβερνήσεις προσδιορίζουν συγκεκριμένους σκοπούς, ενώ η ακριβής επιλογή των πρακτικών παραμένει εθνική αρμοδιότητα. Η αποδοχή της ΑΜΣ από τους εκπαιδευτικούς εταίρους έγινε μέσα σε ένα ευρύ φάσμα κριτικής, που εστιάστηκε κυρίως στον ηγεμονικό χαρακτήρα των εξαγγελιών και στην σύνδεση των εκπαιδευτικών θεσμών με τους αντίστοιχους οικονομικούς. Ορισμένοι πηγαίνουν ένα βήμα πιο πέρα, θεωρώντας ότι διακυβεύεται η εθνική υπερηφάνεια, ή ασκούνται πιέσεις από τα «ισχυρότερα» προς τα «ασθενέστερα» κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.). Η παρούσα ανακοίνωση παρουσιάζει το ιδεολογικό πλαίσιο διαμόρφωσης της κουλτούρας αποδοχής ή μη της ΑΜΣ εκ μέρους των εκπαιδευτικών, εστιάζει δε συγκεκριμένα στην Προσχολική Αγωγή. Επιχειρεί, επίσης, να αναδείξει εκείνα τα στοιχεία της ΑΜΣ που επιτρέπουν την ανάπτυξη των εκπαιδευτικών δομών στην Ε.Ε. και καταλήγει στα σημεία τομής μεταξύ της ΑΜΣ και του Προγράμματος Σπουδών του Νηπιαγωγείου.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Nafsika Alexiadou & Bettina Lange (2015) 'Europeanizing the National Education Space? Adjusting to the Open Method of Coordination (OMC) in the UK', *International Journal of Public Administration*, 38(3), 157-166.
- Souto-Otero, M., Fleckenstein, T. & Dacombe, P. (2008) 'Filling in the gaps: European governance, the open method of coordination and the European Commission', *Journal of Education Policy*, 23(3), 231-249.
- Veiga, A. & Amaral, A. (2006) 'The open method of coordination and the implementation of the Bologna process', *Tertiary Education and Management*, 12(4), 283-295.

«Η προσέγγιση του Συστήματος Προώθησης Θετικής Συμπεριφοράς (SWPBS) μέσω του ερευνητικού προγράμματος ProW»

Ζαχοπούλου Ευρυδίκη, Βατού Αναστασία, Τσιτιρίδου-Ευαγγέλου Μαρία, Γρηγορόπουλος Ηρακλής, Βιτούλης Μιχάλης, Ντελή Ελένη, Γραμματικόπουλος Βασίλης

Λέξεις κλειδιά: *Προώθηση Θετικής Ενίσχυσης Συμπεριφοράς (SWPBS), παρεμβάσεις στην πρώιμη παιδική ηλικία*

Η προώθηση της ενίσχυσης θετικών συμπεριφορών στην προσχολική αγωγή (0-6χρ) εφαρμόζεται μέσω του παρεμβατικού ερευνητικού προγράμματος «ProW: Προωθώντας την ευημερία των παιδαγωγών μέσω της ενίσχυσης της θετικής συμπεριφοράς στην αγωγή της πρώιμης παιδικής ηλικίας». Το Σύστημα Θετικής Ενίσχυσης της Συμπεριφοράς στην προσχολική τάξη (SWPBS) αναφέρεται σε μια συστημική προσέγγιση για την εγκαθίδρυση της κοινωνικής κουλτούρας και εξατομικευμένης συμπεριφοράς που απαιτούνται για να γίνει ένα σχολείο ένα ασφαλές και αποτελεσματικό περιβάλλον μάθησης για όλους τους μαθητές (Sugai & Horner, 2009).

Η παρουσίαση εστιάζει στην ανάδειξη της σημαντικότητας της προσέγγισης SWPBS για την ομάδα παιδιών ηλικίας από 2,5 έως 4 ετών από τους παιδικούς σταθμούς του Δήμου Καλαμαριάς. Η προσέγγιση SWPBS δύναται να συμβάλει στη βελτίωση της κοινωνικό-συναισθηματικής συμπεριφοράς και της γνωστικής ανάπτυξης των παιδιών που φοιτούν στους παιδικούς σταθμούς.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- ET2020 Working group (2021). *Early Childhood Education and Care: How to recruit, train and motivate well-qualified staff*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, European Commission. doi:10.2766/489043

European Commission/EACEA/Eurydice/Eurostat (2014). *Key data on early childhood education and care in Europe: Eurydice and Eurostat report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Cadima, J., Guedes, C., Grande, C., Charalambous, V., Agathokleous, A., Vrasidas, C., ... & Halamandaris, R. (2021). Literature review on early childhood teachers' careers and professional development, teachers' well-being (PERMA) and children's socio-emotional support (SWPBS).

Frey, A. J., Lingo, A., & Nelson, C. M. (2008). Positive behavior support: A call for leadership. *Children & Schools*, 30(1), 5-14.

Sailor, W., Dunlap, G., Sugai, G., & Horner, R. (Eds.). (2009). *Handbook of positive behavior support*. New York, NY: Springer.

Sugai, G., & Horner, R. H. (2010). School-wide positive behavior support: Establishing a continuum of evidence based practices. *Journal of Evidence-Based Practices for Schools*, 11(1), 62-83.

Vatou, A., Krousorati, K., Oikonomides, V., Manolitsis, G., Kypriotaki, M., Evangelou-Tsitiridou, M., & Grammatikopoulos, V. (2021). Current Needs of preschool teachers for professional development in Greece: A focus group study. *Saber e Educar*, 30(1).

«Το Σύστημα Προώθησης Θετικής Συμπεριφοράς (SWPBS): Η εφαρμογή του στους παιδικούς σταθμούς του Δήμου Καλαμαριάς μέσω του ερευνητικού προγράμματος ProW»

Γραμματικόπουλος Βασίλης, Βατού Αναστασία, Τσιτιρίδου-Ευαγγέλου Μαρία, Πέτκου Δάφνη, Μεγαλονίδου Χριστίνα, Τζιωρτζιώτη Ζωή, Ντελή Ελένη, Ζαχοπούλου Ευρυδίκη

Λέξεις κλειδιά: Σύστημα Θετικής Ενίσχυσης Συμπεριφοράς, παρεμβάσεις στην πρώιμη παιδική ηλικία, επαγγελματική ανάπτυξη παιδαγωγών

Η προώθηση της ενίσχυσης θετικών συμπεριφορών στην προσχολική αγωγή (0-6χρ) εφαρμόζεται μέσω του παρεμβατικού ερευνητικού προγράμματος «ProW: Προωθώντας την ευημερία των παιδαγωγών μέσω της ενίσχυσης της θετικής συμπεριφοράς στην αγωγή της πρώιμης παιδικής ηλικίας».

Το «Σύστημα Θετικής Ενίσχυσης της Συμπεριφοράς στην προσχολική τάξη» (SWPBS) περιλαμβάνει οκτώ στοιχεία, τα οποία υποστηρίζουν τη συμπεριφορά των παιδιών, την κοινωνική και συναισθηματική ικανότητά τους και προωθούν την επαγγελματική ανάπτυξη των παιδαγωγών τους. Τα οκτώ αυτά στοιχεία είναι τα εξής: 1. Κοινή Φιλοσοφία, όραμα και Σκοπός, 2. Ηγεσία, 3. Προσδιορισμός επιθυμητών συμπεριφορών, 4. Διδασκαλία προσδοκώμενων συμπεριφορών, 5. Ενθάρρυνση της Προσδοκώμενης Συμπεριφοράς, 6. Αποθάρρυνση των μη επιθυμητών συμπεριφορών, 7. Διαρκής Παρακολούθηση και Αξιολόγηση, 8. Επιμόρφωση, Ανάπτυξη και Υποστήριξη του Εκπαιδευτικού Προσωπικού. Μέσω αυτών των οκτώ στοιχείων, το έργο στοχεύει στην ενίσχυση της ευημερίας των παιδαγωγών σε συνδυασμό με τις επαγγελματικές τους ικανότητες.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Cadima, J., Guedes, C., Grande, C., Charalambous, V., Agathokleous, A., Vrasidas, C., ... & Halamandaris, R. (2021). Literature review on early childhood teachers' careers and professional development, teachers' well-being (PERMA) and children's socio-emotional support (SWPBS).

Sailor, W., Dunlap, G., Sugai, G., & Horner, R. (Eds.). (2009). *Handbook of positive behavior support*. New York, NY: Springer.

Sugai, G., & Horner, R. H. (2010). School-wide positive behavior support: Establishing a continuum of evidence based practices. *Journal of Evidence-Based Practices for Schools*, 11(1), 62-83.

Lee, A., & Gage, N. A. (2020). Updating and expanding systematic reviews and meta-analyses on the effects of school-wide positive behavior interventions and supports. *Psychology in the Schools*, 57(5), 783-804.

OECD (2019). *Providing Quality Early Childhood Education and Care: Results from the Starting Strong Survey 2018, TALIS*. OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/301005d1-en>.
OECD (2020). *Building a High-Quality Early Childhood Education and Care Workforce: Further Results from the Starting Strong Survey 2018, TALIS*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/b90bba3d-en>.

«Σχεδιασμός ενός παρεμβατικού προγράμματος για την ανάπτυξη του λεξιλογίου, μέσω παραμυθιών και δραματοποίησης, στην προσχολική ηλικία»

Τσιτριίδου-Ευαγγέλου Μαρία, Τύμπα Ελένη, Βατού Αναστασία, Σταμάτογλου Μαρία, Ζαχοπούλου Ευρυδίκη, Γραμματικόπουλος Βασίλης

Λέξεις κλειδιά: Παρεμβατικό πρόγραμμα, ανάπτυξη λεξιλογίου και αφήγησης, θεατρικό παιχνίδι, επαγγελματική επιμόρφωση

Το παρεμβατικό πρόγραμμα «Ελάτε να τα πούμε και να παίξουμε» απευθύνεται σε παιδιά ηλικίας 3-4 ετών και διέπεται από δύο στόχους: α) την ενίσχυση του λεξιλογίου των παιδιών μέσα από την αφήγηση παραμυθιών και το θεατρικό παιχνίδι και β) την επαγγελματική εξέλιξη των παιδαγωγών σχετικά με την υποστήριξη της γλωσσικής ανάπτυξης των παιδιών. Η παρούσα πρόταση βασίζεται σε ένα επιτυχημένο πρόγραμμα παρέμβασης που εφαρμόστηκε στην Αγγλία με δύο επιπρόσθετα στοιχεία: i) την επαγγελματική εξέλιξη των παιδαγωγών και ii) την εφαρμογή της παρέμβασης από παιδαγωγούς αντί ερευνητών. Επιπρόσθετα, θα αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητά της σε ένα διαφορετικό πολιτισμικό και γλωσσικό περιβάλλον.

Το πρόγραμμα θα πραγματοποιηθεί σε παιδικούς σταθμούς της Θεσσαλονίκης και θα διαρκέσει 10 εβδομάδες. Μία φορά την εβδομάδα οι παιδαγωγοί θα διαβάζουν ιστορίες στα παιδιά με έμφαση σε στοχευμένο λεξιλόγιο, και θα ακολουθεί το θεατρικό παιχνίδι βασισμένο στην ιστορία που προηγήθηκε. Πριν και μετά την εφαρμογή της παρέμβασης περίπου 120 παιδιά, 60 σε κάθε ομάδα (μελέτη και έλεγχο), θα αξιολογηθούν με αξιόπιστα εργαλεία μέτρησης ως προς το λεξιλόγιο, την αφήγηση, το θεατρικό παιχνίδι και την εκτελεστική λειτουργία.

Τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των παιδιών και των οικογενειών τους θα συλλεχθούν μέσω από ένα ειδικά σχεδιασμένου από την ερευνητική ομάδα ερωτηματολόγιο. Η ποιότητα του Οικογενειακού Μαθησιακού Περιβάλλοντος (ΟΜΠ) θα αξιολογηθεί μέσω ενός σταθμισμένου ερωτηματολογίου στην ελληνική πραγματικότητα. Τα αποτελέσματα των παιδαγωγών θα διερευνηθούν τόσο ποιοτικά μέσω ομάδων εστίασης και συνεδριών επαγγελματικής εξέλιξης όσο και ποσοτικά μέσω της Κλίμακας αυτοαποτελεσματικότητας των Tshannen-Moran και Hoy (2001).

Η μελέτη αναμένεται να έχει άμεσα αποτελέσματα - την παραγωγή λεπτομερούς εγχειριδίου και το μοντέλο παρέμβασης και έμμεσα - στοχευμένη επαγγελματική επιμόρφωση των παιδαγωγών και κατανόηση της ανάπτυξης του λεξιλογίου και της αφήγησης των παιδιών.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Brodin, J., & Renblad, K. (2020). Improvement of preschool children's speech and language skills. *Early child development and care*, 190(14), 2205-2213.

<https://doi.org/10.1080/03004430.2018.1564917>

Bodrova, E. (2008). Make-believe play versus academic skills: a Vygotskian approach to today's dilemma of early childhood education. *European Early Childhood Education Research Journal*, 16(3), 357-369. <https://doi.org/10.1080/13502930802291777>

Evangelou, M., Sylva, K., Wild, M., Glenney, G., & Kyriacou, M. (2010). *Evidence Base for the 2010 Review of the Early Years Foundation Stage: Early Years Learning and Development* (Vol. 44). London.

Lake G. (2015). Let's Talk! An intervention supporting children's vocabulary and narrative development through sustained planned pretend play and group shared storybook reading in the

early years. A thesis submitted for the degree of Doctor of Philosophy at the University of Oxford. St Anne's College.

Lake, G. & Evangelou, M. (2019) Let's Talk An interactive intervention to support children's language development. *European Early Childhood Education Research Journal*, 27(2), 221-240, DOI: 10.1080/1350293X.2019.1579549

McPherson, K. (2002). *Development of Narrative Competence in Young Children Attending Day Nursery*. Somerville College, University of Oxford.

«Η συμβολή των παιδαγωγών προσχολικής ηλικίας στην καλλιέργεια της δημιουργικής και κριτικής σκέψης μέσα από δημοκρατικές και συμπεριληπτικές πρακτικές»

Ελένη Οικονομίδου, Αναπτυξιακή Ψυχολόγος, MSc, Ιδρύτρια των Ομάδων "Messy, Sensory & ClayPlay", Εισηγήτρια των Σεμιναρίων "Messy, Sensory & ClayPlay"

Λέξεις κλειδιά: Δημιουργικότητα, κριτική σκέψη, προσχολική ηλικία, ενηλικισμός, παιχνίδι, ελευθερία

Η δημιουργικότητα αποτελεί ένα από τα βασικότερα χαρακτηριστικά του ανθρώπου και, όπως λένε, αποτελεί τη σημαντικότερη δεξιότητα του 21ου αιώνα. Σε κοινωνικό επίπεδο, θεωρείται απαραίτητη για την κοινωνική, οικονομική, επιστημονική και τεχνολογική πρόοδο ενός τόπου, και σε προσωπικό επίπεδο θεωρείται απαραίτητη για το αίσθημα της αυτό-αποτελεσματικότητας και της αυτοπεποίθησης, για την ανάπτυξη νέων δεξιοτήτων, για την αυτοεκτίμηση, τη διασφάλιση της ψυχικής υγείας κλπ.

Η αλήθεια είναι ότι όλοι οι άνθρωποι γεννιόμαστε δημιουργικοί και με μια εγγενή, υγιή, περιέργεια που μας οδηγεί προς την ανάπτυξη δεξιοτήτων μάθησης και σκέψης, εφόσον βέβαια πληρούνται κάποιες ευνοϊκές συνθήκες. Το μικρό παιδί ειδικά, μας δείχνει καθημερινά με τον τρόπο του, πόσο έντονη είναι αυτή η τάση του προς την εξερεύνηση, προς τη ανακάλυψη, τη μάθηση και τη δημιουργία!

Ποιες είναι όμως, συχνά, οι στάσεις του ενήλικου ανθρώπου προς τις δημιουργικές αναζητήσεις των παιδιών; Μήπως, επηρεαζόμενοι/ες από στερεότυπα, όπως αυτά του ενηλικισμού, ή από την προσωπική μας στάση προς τη δημιουργικότητα, δημιουργούμε, παρά τη θέλησή μας, ακατάλληλες συνθήκες για την ομαλή ανάπτυξη της δημιουργικής και κριτικής σκέψης και συμπεριφοράς;

Με ποιον τρόπο μπορούμε να εξασφαλίσουμε ότι δε θα βλάψουμε τη φυσική ορμή του παιδιού προσχολικής ηλικίας για παιχνιδιάρικες εξερευνήσεις, συνδυασμούς και ανακαλύψεις; Πώς μπορούν οι δημοκρατικές και συμπεριληπτικές πρακτικές να προσφέρουν στα παιδιά τα εφόδια που χρειάζονται ώστε να διατηρήσουν τη «ροή» που χαρακτηρίζει τις ενέργειες τους τα πρώτα χρόνια της ζωής τους και να αναπτύξουν τις δεξιότητες αυτές που χαρακτηρίζουν τον ελεύθερο, δημιουργικό και ολοκληρωμένο άνθρωπο;

Ενδεικτική βιβλιογραφία

T. M. Amabile, *Creativity in Context* (1996, p.113). Boulder, CO: Westview Press (1996). Copyright 1996 by Westview Press. Reprinted by permission.)

Lowenfeld, V. & Brittain, W.L. (1982.) *Creative and Mental Growth*. Macmillan Publishing Co., Inc: USA

May, R. (1975). *The courage to create*. W. W. Norton.

Robinson, K. (2015). *Creative Schools: Revolutionizing Education from the Ground Up*. Penguin UK.

Sharp, C. (2004). *Developing Young Children's Creativity: What Can We Learn From Research?* Readership: Primary, Issue 32.

«Ο ρόλος των παιδαγωγών προσχολικής ηλικίας που εργάζονται σε τμήματα παιδιών ηλικίας έως 3 ετών και ο βαθμός προετοιμασίας τους για το ρόλο τους κατά τη διάρκεια της αρχικής τους εκπαίδευσης»

Κωνσταντίνα Ρέντζου, Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στις Πρώιμη Παιδική Ηλικία, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Μέλος ΣΕΠ, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Λέξεις κλειδιά: *Ρόλοι παιδαγωγών προσχολικής ηλικίας; Αρμοδιότητες; Επαγγελματικές δραστηριότητες; Αρχική εκπαίδευση και κατάρτιση; Βαθμός προετοιμασίας; Προσχολική αγωγή και φροντίδα.*

Τον Δεκέμβριο του 2022, εγκρίθηκε από τα κράτη μέλη η «Σύσταση του Συμβουλίου για την προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα: οι στόχοι της Βαρκελώνης για το 2030». Σύμφωνα με τους αναθεωρημένους στόχους τουλάχιστον το 45% των παιδιών ηλικίας κάτω των τριών ετών θα πρέπει να συμμετέχουν σε προγράμματα προσχολικής αγωγής και φροντίδας. Παρά, ωστόσο, την αναγνωρισμένη σπουδαιότητα συμμετοχής των παιδιών ηλικίας έως τριών ετών σε ποιοτικά προσχολικά προγράμματα, ο επαγγελματισμός των παιδαγωγών που εργάζονται με αυτές τις ηλικίες δεν αναγνωρίζεται σε ικανοποιητικό βαθμό. Συνάμα, υπάρχουν ελάχιστα εμπειρικά δεδομένα σχετικά με το τι συνεπάγεται και περιλαμβάνει η καθημερινή εργασία των παιδαγωγών που εργάζονται με παιδιά αυτής της ηλικίας.

Καθώς ο ρόλος των παιδαγωγών παιδιών πρώιμης παιδικής ηλικίας είναι πολυδιάστατος και δεδομένου ότι η ποιότητα των εμπειριών που προσφέρονται στα βρέφη εξαρτώνται από την ποιότητα του προσωπικού και τον βαθμό στον οποίο αυτό είναι επαρκώς και κατάλληλα προετοιμασμένο να ανταποκριθεί στις ανάγκες αυτής της ηλικιακής ομάδας, η παρούσα έρευνα έχει διττό στόχο. Αφενός αποσκοπεί στο να αποτυπώσει τις απόψεις των παιδαγωγών προσχολικής ηλικίας που εργάζονται σε βρεφικά τμήματα για το ρόλο τους και τις διαστάσεις του. Αφετέρου, η έρευνα αποσκοπεί να καταγράψει το βαθμό στον οποίο οι παιδαγωγοί των βρεφικών τμημάτων έχουν προετοιμαστεί κατάλληλα για το ρόλο τους στα πλαίσια των αρχικών τους σπουδών.

Η έρευνα φιλοδοξεί να αναδείξει τη σημαντικότητα και την πολυδιάστατη φύση του ρόλου των παιδαγωγών που εργάζονται με παιδιά ηλικίας έως 3 ετών, καθώς και τη συνυφασμένη φύση της αγωγής και της φροντίδας.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Molla, T. & Nolan, A. (2019) Identifying professional functionings of early childhood educators. *Professional Development in Education*, 45(4), 551-566
- Mortensen, J. A., Kucskar Mitsch, M., Decker, K., Fusaro, M., Plata-Potter, S. I., Brophy-Herb, H., Vallotton, C. D., & Buell, M. J. (2019). *Building Bridges to Overcome Widening Gaps: Challenges in Addressing the Need for Professional Preparation of Infant-Toddler Practitioners in Higher Education. Occasional Paper Series*, 2019 (42). Retrieved from <https://educate.bankstreet.edu/occasional-paper-series/vol2019/iss42/10>
- Schmidt, T., Smidt, W. & Roux, S. (2018) What do pedagogues in daycare do? Empirical analyses of the occupational activities of pedagogues in children's daycare centres in Germany. *European Early Childhood Education Research Journal*, 26(3), 446-460

**«Small table discussions» – «Συντονισμένη συζήτηση σε ομάδες εργασίας»
«Όψεις Επαγγελματισμού και η Σημασία Δημιουργίας Ενός Κώδικα Ηθικής και
Δεοντολογίας για Παιδαγωγούς Προσχολικής Ηλικίας»**

Κωνσταντίνα Ρέντζου, Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στις Πρώιμη Παιδική Ηλικία, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Μέλος ΣΕΠ, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, krentzou@uoi.gr
Δέσποινα Μούρθου, Φοιτήτρια Η' εξαμήνου, Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στις Πρώιμη Παιδική Ηλικία, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, elc00565@uoi.gr
Ιωάννα Αρματά, Φοιτήτρια ΣΤ' εξαμήνου, Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στις Πρώιμη Παιδική Ηλικία, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, elc00722@uoi.gr
Θεοδώρα Κατακουζηνού, Φοιτήτρια ΣΤ' εξαμήνου, Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στις Πρώιμη Παιδική Ηλικία, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, elc00664@uoi.gr
Ιωάννα Μπακόλα, Φοιτήτρια ΣΤ' εξαμήνου, Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στις Πρώιμη Παιδική Ηλικία, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, elc00724@uoi.gr

Λέξεις κλειδιά: Κώδικας ηθικής και δεοντολογίας; Επαγγελματισμός; Παιδαγωγοί προσχολικής ηλικίας

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια αλλαγή στους στόχους της εκπαίδευσης, προκειμένου να ανταποκρίνεται στις σύγχρονες απαιτήσεις των παιδιών, των οικογενειών, της κοινωνίας αλλά και των κρατών εν γένει. Η αλλαγή αυτή έχει επιφέρει αλλαγές και στους ρόλους, τα καθήκοντα και τις ευθύνες των παιδαγωγών προσχολικής ηλικίας. Στα πλαίσια των αλλαγών αυτών, εκτός από καλά ακαδημαϊκά και επαγγελματικά προσόντα, οι παιδαγωγοί θα πρέπει να διαθέτουν και γνώσεις επαγγελματικής δεοντολογίας και ηθικής. Η αναγνώριση του σημαντικού και πολυδιάστατου ρόλου των παιδαγωγών προσχολικής ηλικίας, έχει οδηγήσει πολλές χώρες στη δημιουργία ενός κώδικα ηθικής και δεοντολογίας, καθώς η ύπαρξη ενός κώδικα συμβάλει μεταξύ άλλων: 1) στο να επαυξηθεί ο επαγγελματισμός και το κύρος των παιδαγωγών; 2) στο να υποστηρίξει και να καθοδηγήσει τους παιδαγωγούς ως προς τις σχέσεις τους με τα παιδιά, τους συναδέλφους, τους εργοδότες και άλλους ως δημόσιους φορείς; και 3) στο να διασφαλίσει ότι όλοι οι εμπλεκόμενοι μοιράζονται ένα κοινό όραμα και κοινές αξίες.

Καθώς στη χώρα μας δεν υπάρχει ένας κώδικας δεοντολογίας για τους παιδαγωγούς προσχολικής ηλικίας, ο Πανελλήνιος Σύνδεσμος Παιδαγωγών Πρώιμης Παιδικής Ηλικίας – ΠΑ.ΣΥ.Π.Π.Π.Η, σε συνεργασία και υπό την επιστημονική επίβλεψη της Δρ. Κωνσταντίνα Ρέντζου. Επίκουρης Καθηγήτριας του Τμήματος Αγωγής και Φροντίδας στις Πρώιμη Παιδική Ηλικία, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων φιλοδοξεί να προχωρήσει στη δημιουργία ενός Κώδικα Δεοντολογίας για τους Παιδαγωγούς Πρώιμης Παιδικής Ηλικίας. Δεδομένου ότι η διαβούλευση αποτελεί καθοριστικής σημασίας στάδιο για τη δημιουργία ενός κώδικα δεοντολογίας, στα πλαίσια του προτεινόμενου εργαστηρίου:

1. Η επιστημονικώς Υπεύθυνη θα παρουσιάσει τη σημασία της ύπαρξης ενός κώδικα δεοντολογίας
2. Φοιτητές/τριες του ΤΑΦΠΠΗ, θα παρουσιάσουν τις βασικές αρχές που διέπουν τους κώδικες δεοντολογίας επιλεγμένων χωρών
3. Η επιστημονικώς Υπεύθυνη και η Διοίκηση του ΠΑ.ΣΥ.Π.Π.Π.Η, στα πλαίσια στρογγυλής τράπεζας θα συζητήσουν με τους συμμετέχοντες για τις βασικές αρχές που θα πρέπει να διέπουν έναν κώδικα δεοντολογίας, ο οποίος είναι προσαρμοσμένος στα ελληνικά δεδομένα

Ενδεικτική βιβλιογραφία:

- Ingrid Skoglund, R., Ye, J., & Jiang, Y. (2022). Guest Editorial. Ethical codes for early childhood teachers: How and why should we use them. *ECNU Review of Education*, 5(4), 563–576
- Saidovna, T. N. (2022). Pedagogical ethics and pedagogical tact. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 12(3), 305-310. DOI : 10.5958/2249-7137.2022.00214.2
- Sherpa, K. (2018). Importance of professional ethics for teachers. *International Education & Research Journal*, 4(3), 16-18

«Συγκρίνοντας «αυτονομίες»

Χριστίνα-Μαρία Ευθυμίου, Υποψήφια Διδάκτορας ΠΤΔΕ Ιωαννίνων
Θεμιστοκλής Γκόγκας, Αναπληρωτής Καθηγητής ΠΤΔΕ Ιωαννίνων

Λέξεις κλειδιά: Σχετική αυτονομία, μεθοδικές οδηγίες, κουλτούρα, ηγεμονία

Η «σχετική» αυτονομία του εκπαιδευτικού αποτέλεσε αντικείμενο επιστάμενων μελετών διεθνώς, ενώ ένας από τους πλέον διακριτούς άξονες έρευνας ήταν (και παραμένει) η σύνδεση μεταξύ εκπαιδευτικής πολιτικής και αυτονομίας του εκπαιδευτικού. Οι σχετικές δημοσιεύσεις που προέκυψαν, διαμόρφωσαν συγκεκριμένες κριτικές στάσεις και ένα πλαίσιο κουλτούρας κατά των μεθοδικών οδηγιών στη διδασκαλία και υπέρ μιας ευρείας αυτονομίας του εκπαιδευτικού.

Η παρούσα ανακοίνωση προσεγγίζει τη διαμορφωμένη κουλτούρα σε ό,τι αφορά την αυτονομία του εκπαιδευτικού. Τονίζεται ο ρόλος του Αναλυτικού Προγράμματος/Προγράμματος Σπουδών και επισημαίνονται τα στοιχεία εκείνα που επιβάλλουν (ή αίρουν) τους περιορισμούς στην αυτονομία του εκπαιδευτικού και ειδικά όσον αφορά την Προσχολική Εκπαίδευση. Τέλος, το όλο ζήτημα της σχετικής αυτονομίας προσεγγίζεται μέσα στο πλαίσιο μιας κουλτούρας αντίθεσης των εκπαιδευτικών σε επιχειρούμενες μεταβολές.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Cohen, E. H. (2016) 'Teacher autonomy within a flexible national curriculum: Development of Shoah (holocaust) education in Israeli state schools', *Journal of Curriculum Studies*, 48(2), 167-191.

Cribb, A., & Gewirtz, S. (2007) 'Unpacking autonomy and control in education: Some conceptual and normative groundwork for a comparative analysis', *European Educational Research Journal*, 6(3), 203-213.

Frostenson, M. (2015) 'Three forms of professional autonomy: De-professionalization of teachers in a new light', *Nordic Journal of Studies in Educational Policy*, 1(2), 20-29.

Ozga, J.T., & Lawn, M.A. (1981) *Teachers, professionalism and class. A study of organized teachers*, London: Falmer Press.

Wermke, W., Rick, S. O., & Salokangas, M. (2019) 'Decision-making and control: Perceived autonomy of teachers in Germany and Sweden', *Journal of Curriculum Studies*, 51(3), 306-325.

Nafsika Alexiadou & Bettina Lange (2015) Europeanizing the National Education Space? Adjusting to the Open Method of Coordination (OMC) in the UK, *International Journal of Public Administration*, 38:3, 157-166

«Η σημασία του πρώτου χρόνου της ζωής για τη συναισθηματική, κοινωνική και γνωστική ανάπτυξη του βρέφους»

Βάσω Σιαφάκα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Κλινικής Ψυχολογίας της Υγείας Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Λέξεις κλειδιά: Δεσμός, γνωστική και συναισθηματική ανάπτυξη, διαπροσωπικές σχέσεις

Στην εισήγηση δίνεται έμφαση στις πρώιμες συναισθηματικές εμπειρίες και την συναισθηματική και γνωστική ανάπτυξη του βρέφους. Το πιο σημαντικό στάδιο για την ανάπτυξη του εγκεφάλου είναι η αρχή της ζωής, ξεκινώντας από την ενδομήτρια φάση και, στη συνέχεια, το πρώτο έτος της ζωής. Οι εμπειρίες που βιώνει ένα βρέφος με τους φροντιστές του είναι κρίσιμες σε αυτή την περίοδο της ταχείας ανάπτυξης του εγκεφάλου. Η ανάπτυξη του εγκεφάλου των βρεφών, καθώς και η συναισθηματική, κοινωνική και γνωστική ανάπτυξή τους εξαρτάται από έναν δεσμό αγάπης με έναν κύριο φροντιστή, συνήθως έναν γονέα. Αυξανόμενα ερευνητικά δεδομένα από τα πεδία της αναπτυξιακής ψυχολογίας,

της νευροβιολογίας και των επιγενετικών μελετών επισημαίνουν ότι οι επαναλαμβανόμενες θετικές αλληλεπιδράσεις και η επικοινωνία οδηγούν στη χάραξη οδών που βοηθούν στη διαμόρφωση των σχέσεων, αλλά και στην ανάπτυξη της λογικής σκέψης και των κινήτρων μάθησης. Η παραμέληση, η γονική ασυνέπεια και η έλλειψη αγάπης μπορεί να οδηγήσουν σε μακροπρόθεσμα προβλήματα ψυχικής υγείας, καθώς και σε συνολικά μειωμένες γνωστικές ικανότητες. Η υποστήριξη των βρεφών και των γονιών τους κατά τον πρώτο χρόνο της ζωής τους θα πρέπει να αποτελεί έναν κρίσιμο στόχο για την προαγωγή της ψυχικής υγείας στην κοινότητα.

Ο πρώτος χρόνος ζωής ενός ανθρώπου είναι από τους πιο σημαντικούς και καθοριστικούς για την υπόλοιπη ζωή του. Ο τρόπος με τον οποίο το άτομο αντιλαμβάνεται την αξία του και συνάπτει σχέσεις με άλλους ανθρώπους ως ενήλικας, σε μεγάλο βαθμό εξαρτάται από τη φροντίδα και το αίσθημα ασφάλειας που έχει βιώσει στους πρώτους μήνες της ζωής του.

Με βάση τη θεωρία του Δεσμού, εξετάζονται οι ατομικές διαφορές στην οργάνωση του συστήματος δεσμού και η συσχέτισή τους με τις στρατηγικές ρύθμισης και ελέγχου των συναισθημάτων, καθώς και με τις διαπροσωπικές σχέσεις που αναπτύσσει το άτομο μεγαλώνοντας.

Καθοριστικοί παράγοντες για τη διαμόρφωση της σχέσης μητέρας – παιδιού.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Ding YH, Xu X, Wang ZY, Li HR, Wang WP. The relation of infant attachment to attachment and cognitive and behavioural outcomes in early childhood. *Early Hum Dev.* 2014 Sep;90(9):459-64. doi: 10.1016/j.earlhumdev.2014.06.004. Epub 2014 Jul 7. PMID: 25000392.

Doyle, C., & Cicchetti, D. (2017). From the cradle to the grave: The effect of adverse caregiving environments on attachment and relationships throughout the lifespan. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 24(2), 203–217. <https://doi.org/10.1111/cpsp.12192>

Καφέτσιος Κ.: Δεσμός, συναίσθημα και διαπροσωπικές σχέσεις. Εκδ. Τυπωθύτω / Δαρδανός, 2005.

Komanchuk J, Dewey D, Giesbrecht GF, Hart M, Anis L, Ntanda H, Cameron JL, Letourneau N. Association between maternal reflective function and preschool children's cognitive abilities. *Front Psychol.* 2022 Nov 16;13:995426. doi: 10.3389/fpsyg.2022.995426. PMID: 36467233; PMCID: PMC9710535.

Simpson, J. A., & Rholes, W. S. (2010). Attachment and relationships: Milestones and future directions. *Journal of Social and Personal Relationships*, 27(2), 173–180.

<https://doi.org/10.1177/0265407509360909>

Walsh E, Blake Y, Donati A, Stoop R, von Gunten A. Early Secure Attachment as a Protective Factor Against Later Cognitive Decline and Dementia. *Front Aging Neurosci.* 2019 Jul 4;11:161. doi: 10.3389/fnagi.2019.00161. PMID: 31333443; PMCID: PMC6622219.

«Ο Ρόλος των Πρώιμων Εμπειριών στον Αναπτυσσόμενο Εγκέφαλο του Βρέφους: Σύνδεση Νευροεπιστημών και Ψυχανάλυσης»

Δημήτρης Παπαδόπουλος, PhD, Επίκουρος Καθηγητής Αναπτυξιακής Ψυχολογίας Πρώιμης Παιδικής Ηλικίας στο Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Λέξεις κλειδιά: ψυχανάλυση, βρεφική ηλικία, νευροεπιστήμες, συναισθηματική ανάπτυξη, πρώιμες εμπειρίες

Η ανάπτυξη δεν μπορεί πλέον να θεωρηθεί ως το απλοϊκό αποτέλεσμα της φύσης ή/και της ανατροφής. Είναι, ωστόσο, αποδεκτό ότι οι πρώιμες εμπειρίες και αλληλεπιδράσεις στο πεδίο της σχέσης μητέρας(φροντιστή)-βρέφους, και των αμφίδρομων δυναμικών που λαμβάνουν χώρα στη δυαδική αυτή σχέση αποτελούν διαπλαστικό παράγοντα της μετέπειτα συναισθηματικής και γνωστικής ανάπτυξης του βρέφους και ότι η ανάπτυξη του εγκεφάλου, που χαρακτηρίζεται από πλαστικότητα, εξαρτάται άμεσα από τη συνολική βιωματική του δραστηριότητα.

Η εργασία αυτή έχει ως στόχο να παρουσιάσει τις σύγχρονες απόψεις σχετικά με την σημασία των πρώιμων εμπειριών στην μετέπειτα ανάπτυξη του βρέφους και του νηπίου αντλώντας εμπειρικά δεδομένα από το πεδίο της νευροεπιστήμης και της αναπτυξιακής ψυχαναλυτικής ψυχολογίας. Επίσης, η εργασία αυτή στοχεύει να ευαισθητοποιήσει τους παιδαγωγούς στην πρώιμη παιδική ηλικία για τον διευκολυντικό και μεταβατικό τους ρόλο στην δημιουργία ενός ασφαλούς ψυχικού χώρου θα προάγει την ψυχική ανθεκτικότητα των μικρών παιδιών και των οικογενειών τους.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Schore, AN. (2022). Right brain-to-right brain psychotherapy: recent scientific and clinical advances. *Annals of General Psychiatry*, 21:46 <https://doi.org/10.1186/s12991-022-00420-3>
- Papadopoulos, D. (2021). Parenting the Exceptional Social-Emotional Needs of Gifted and Talented Children: What Do We Know? [Special Issue, Child Psychology: Typical and Atypical Development] *Children*, 8(11): 953. <https://doi.org/10.3390/children8110953>
- Papadopoulos, D. (2021). Mothers' Experiences and Challenges Raising a Child with Autism Spectrum Disorder: A Qualitative Study. *Brain Sciences*, 11, 309. <https://doi.org/10.3390/brain-sci11030309>
- Schore AN. *The development of the unconscious mind*. New York: Norton; 2019.
- Trevarthen C. (1993). The self-born in intersubjectivity: the psychology of an infant communicating. In: Neisser U, editor. *The perceived self: ecological and interpersonal sources of self-knowledge*. New York: Cambridge University Press
- Freud, A. (1974). *The writings of Anna Freud: I. Introduction to psychoanalysis: Lectures for child analysts and teachers, 1922-1935*. International Universities Press.
- Klein, M. (1959). Our Adult World and its Roots in Infancy. *Human Relations*, 12(4), 291–303. <https://doi.org/10.1177/00187267590120040>
- Freud S. (1915/1957). The unconscious. In: Strachey J, editor. *The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud*. London: Hogarth Press.

«Η έννοια της απώλειας και της φθοράς στην προσχολική εκπαίδευση. Πειραματική εφαρμογή»

Κατερίνα Τούρλα, παιδαγωγός προσχολικής ηλικίας, συντονίστρια ομάδων μέσω της Τέχνης, μέλος της ομάδας του Εργαστηρίου Συστημικής Ψυχολογίας και Παιδαγωγικής "Ροδάκινο"

Λέξεις κλειδιά: απώλεια, φθορά, προσχολική ηλικία, περιβάλλον, ύλη

Η τάξη σε πλαίσια προσχολικής εκπαίδευσης, ως τόπος που αναδιαμορφώνεται και αλλάζει συνεχώς μέσα στο χρόνο, καθορίζει τη διάδραση των ατόμων μεταξύ τους και τη χρήση των υλικών στοιχείων που την αποτελούν. Δημιουργεί ασταμάτητα προϋποθέσεις σχέσεων και εμπειριών οι οποίες πολλές φορές εμπεριέχουν την απώλεια, τον αποχωρισμό και τη φθορά. “Η πόρτα που κλείνει”, “η μαμά μου που φεύγει”, “το ποτήρι που έσπασε”, “το αρκουδάκι που χάλασε”

Με ποιο τρόπο μπορεί ο χώρος και η ύλη να αποτελέσει το ερέθισμα για ομάδες παιδιών ηλικίας 2,6 ετών στο να επεξεργαστούν έννοιες που σχετίζονται με την απώλεια, τη φθορά και το πέρασμα του χρόνου; Στην παρούσα εισήγηση παρουσιάζεται μια πειραματική εφαρμογή που έλαβε χώρα σε ομάδα παιδιών μετά βρεφικής ηλικίας στα πλαίσια ερευνητικής δράσης που σχετίζεται με το πως η συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα αντιλαμβάνεται και σχετίζεται με ό,τι...χάνεται μέσα στο χρόνο.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Bullock, S. M. (2013). Bearing witness: Researching children's experiences of loss and bereavement. *Childhood*, 20(2), 227-240.

SIAN HIGGINS. (1999) Death Education in the Primary School [1]. *International Journal of Children's Spirituality* 4:1, pages 77-90.

Kwon, M. (2002). *One place after another: Site-specific art and locational identity*. MIT Press.

Press.Roberts, C. (2012). *Installation art*. Tate Publishing.

«Δεν ξέρεις να παίζεις εσύ!» Όταν το παιδί αποκλείει την/τον παιδαγωγό από το παιχνίδι»

Παναγιώτης Μπαρμπαγιάννης, Εργοθεραπευτής, MEd Κριτική Παιδαγωγική και Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών, Ακαδημαϊκός υπότροφος τμήματος Εργοθεραπείας ΠΑΔΑ, Μέλος της επιστημονικής ομάδας του Εργαστηρίου Συστημικής Ψυχολογίας και Παιδαγωγικής “Ροδάκινο”

Λέξεις κλειδιά: παιχνίδι, προβλήματα συμπεριφοράς, επικοινωνία, αποκλεισμός

Ο παιδικός σταθμός όπως και κάθε ζωντανό σύστημα αποτελεί μία ενότητα, ένα σύνολο με δική του δομή και κανόνες, μέσα στο οποίο τα μέλη του αλληλοεξαρτώνται και αλληλεπιδρούν. Όταν κάποιο παιδί εκδηλώνει μία συμπεριφορά «εκτός πλαισίου» μπορεί να ιδωθεί ως το μέλος της ομάδας που αναλαμβάνει το βάρος να επικοινωνήσει την ανάγκη για αλλαγή κλίματος στη σχέση μεταξύ παιδαγωγού – παιδιού. Τι συμβαίνει, άραγε, όταν αυτή η συμπεριφορά είναι η απόρριψη συμμετοχής της/του παιδαγωγού στο παιχνίδι του;

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

Gergen, J.K. (2016). *Θεραπευτικές Πραγματικότητες. Συνεργασία, Καταπίεση και Σχεσιακή Ροή* (Κ. Παγκάλου, Μτφρ.). Αθήνα: Πεδίο.

Κουλουμπή, Μ. (2017). *Έργο και Δραστηριότητα*. Αθήνα: Κωνσταντάρας.

Molnar, A. & Lindquist, B. (2013). *Προβλήματα Συμπεριφοράς στο Σχολείο – Οικοσυστημική Προσέγγιση*. Αθήνα: Πεδίο.

Moore, A. & Lynch, H. (2015). Accessibility and usability of playground environments for children under 12: A scoping review. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*, 22(5): 331–344.

Watzlawick, P. (2005). *Ανθρώπινη Επικοινωνία και οι Επιδράσεις της στη Συμπεριφορά* (Α. Γολέμη, Μτφρ.). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Yasenik, L., & Gardner, K. (2012). *Play Therapy Dimensions Model: A Decision-Making Guide for Integrative Play Therapists*. London: Jessica Kingsley Publishers.

«Η σημασία της επιμόρφωσης και υποστήριξης των Παιδαγωγών Πρώιμης Παιδικής Ηλικίας. Διεθνής αναγκαιότητα - ελληνικές εμπειρίες»

Αλεξάνδρα Νούσια, Εντεταλμένη Διδάσκουσα, ΤΑΦΠΠΗ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Βασιλική Καραβίδα, Επίκουρος Καθηγήτρια, Τμήματος Αγωγής & Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία, Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Σοφία Αναστασίου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, ΤΑΦΠΠΗ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Λέξεις – Κλειδιά: *Επιμόρφωση, Παιδαγωγοί Πρώιμης Παιδικής Ηλικίας, Επαγγελματική Ανάπτυξη, Διοίκηση της Εκπαίδευσης.*

Η προσχολική αγωγή και εκπαίδευση αποτελεί μια από τις βασικότερες παραμέτρους της ανάπτυξης, της κοινωνικής ευημερίας και του περιορισμού των ανισοτήτων. Ως εκ τούτου, η ποιότητα της προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης είναι κομβικής σημασίας και το ανθρώπινο δυναμικό της διαδραματίζει πρωταρχικό ρόλο στην υποστήριξη της ολόπλευρης ανάπτυξης, της μάθησης και της ευημερίας των παιδιών.

Το μεταβαλλόμενο περιβάλλον, οι συνεχείς προκλήσεις, οι διαρκώς αυξανόμενες ανάγκες στον τομέα της αγωγής και της φροντίδας στην πρώιμη παιδική ηλικία αναδεικνύει την αναγκαιότητα της υποστήριξης, της δια βίου μάθησης και της επαγγελματικής ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού της. Παρουσιάζονται η αναγκαιότητα της επιμόρφωσης και της υποστήριξης των Παιδαγωγών Πρώιμης Παιδικής Ηλικίας και παραδείγματα καλών πρακτικών.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Eurydice. (2019). Early Childhood Education and Care in Europe: Tackling Social and Cultural Inequalities. European Commission.
- Koutsoupidou, T. (2010). Initial Music Training of Generalist Kindergarten Teachers in Greece: What Do They Ask for and What Do They Receive? Arts Education Policy Review, 111, 63-70.
- NAEYC. (2021). Professional Development. National Association for the Education of Young Children.
- OECD. Starting Strong 2017: Key OECD Indicators on Early Childhood Education and Care. OECD Publishing.
- Pözl-Stefanec, E., Barta, M. & Walter-Laager, C. (2023). Assurance and Development of Interaction Quality: The Impact of Blended-Learning Professional Development Training Programme. Early Childhood Education Journal. <https://doi.org/10.1007/s10643-023-01479-7>. Νικολαΐδης, Η. (2017). Γιατί Η Ελλάδα Πρέπει Να Επενδύσει Στην Προσχολική Αγωγή. διαΝΕΟσις.
- Παπακωνσταντίνου Γ. & Αναστασίου, Σ. (2013). Αρχές Διαχείρισης Ανθρώπινου Δυναμικού: Η διοίκηση του ανθρώπινου δυναμικού της εκπαίδευσης. Εκδόσεις Gutenberg.
- Rajan, R. S. (2017). Preschool Teachers' Use of Music in the Classroom: A Survey of Park District Preschool Programs. Journal of Music Teacher Education, 27, 89–102.
- Russell A. (2009). Child care staff: Learning and growing through professional development. Canberra, Australia: Professional Support Coordinators' Alliance (PSC Alliance)

«Πολυπολιτισμικότητα και παιχνίδι στην προσχολική αγωγή: ερευνητικές προσεγγίσεις και παιδαγωγικές στρατηγικές επικοινωνίας στον παιδικό σταθμό»

Καινούργιου Ελένη, Αν. Καθηγήτρια ΤΑΦΠΠΗ/ Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Λαλούμη Βιδάλη Ευαγγελία, Ομ. Καθηγήτρια ΤΑΦΠΠΗ /ΔΠΙΑΕ

Λέξεις κλειδιά: Πολυπολιτισμικότητα, παιχνίδι, προσχολική αγωγή, μη γηγενή παιδιά.

Η παρούσα εργασία επιδιώκει να διερευνήσει τον ρόλο του παιχνιδιού στην προσαρμογή και κοινωνική ανάπτυξη των μη γηγενών παιδιών στον παιδικό σταθμό κατά τη διάρκεια της πρώτης επαφής τους με το προσχολικό περιβάλλον και παράλληλα να συμβάλλει στις συζητήσεις οι οποίες αφορούν τη ανάπτυξη κατάλληλων παιδαγωγικών μεθοδολογικών προσεγγίσεων.

Οι περισσότερες σχετικές έρευνες εστιάζουν κυρίως στις δυσκολίες και τα ψυχολογικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα μη γηγενή μικρά παιδιά στην πρώτη επαφή τους με το προσχολικό περιβάλλον και πολύ λιγότερες αυτές που αναφέρονται στις παιδαγωγικές στρατηγικές επικοινωνίας που αναπτύσσουν οι παιδαγωγοί για να πετύχουν τους στόχους τους.

Η έρευνα έγινε σε ένα μεγάλο αριθμό παιδικών σταθμών της Ελληνικής περιφέρειας κατά τη διάρκεια των τριών πρώτων μηνών από την έναρξη της σχολικής χρονιάς.

Πιο συγκεκριμένα διερευνήθηκε ο ρόλος του ελεύθερου και δομημένου παιχνιδιού στην κοινωνική προσαρμογή των μη γηγενών παιδιών στον παιδικό σταθμό κατά την πρώτη επαφή τους με το νέο περιβάλλον στα πλαίσια της κοινωνικοπολιτισμικής προσέγγισης της θεωρίας του Vygotsky.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι το δομημένο παιχνίδι, στα πλαίσια των οργανωμένων δραστηριοτήτων της παιδαγωγού, παρέχει περισσότερες ευκαιρίες στα μη γηγενή παιδιά, ιδιαίτερα στα αγόρια ($p=0,001$), να καλλιεργήσουν την αυτοπεποίθησή τους και να αναπτύξουν τις πρώτες κοινωνικές δεξιότητες κατά την περίοδο της πρώτης επαφής τους με τον προσχολικό χώρο.

Τα ευρήματα προβάλλουν τον πολυδιάστατο ρόλο των παιδαγωγών τόσο στη διαμόρφωση του κατάλληλου παιδαγωγικού πλαισίου όσο και στην ανάπτυξη δημιουργικών μεθοδολογικών στρατηγικών, μέσω επιλογής δραστηριοτήτων δομημένου ή ελεύθερου παιχνιδιού, με τελικό στόχο την ενίσχυση της επικοινωνίας και κοινωνικής ανάπτυξης των παιδιών με πολιτισμική διαφορετικότητα.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Αβδελίδου, Ε. & Φύσσας, Κ. (2014). *Η δύναμη του παιχνιδιού. Εγχειρίδιο παιδαγωγών*. Αθήνα: Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος. Ανακτήθηκε στις 30/1/2021 από <http://www.brain.net.gr/paizontas/MANUAL%CE%A0%CE%91%CE%99%CE%94%CE%91%CE%93%CE%A9%CE%93%CE%9F%CE%99.pdf>
- Αρμανιδου, Σ. (2019). *Οι απόψεις των εκπαιδευτικών για τις στρατηγικές μάθησης, την εκπαιδευτική διαδικασία και τα αποτελέσματα της τυπικής εκπαίδευσης των παιδιών προσφύγων*. ΕΑΠ. Από <https://apothesis.eap.gr/handle/repo/44597>
- Αυγητίδου, Σ. (2016). *Το Παιχνίδι στην προσχολική εκπαίδευση: μια αυτονόητη ή μια παραμελημένη πρακτική*. Στο Ρ. Μαρτίδου (επιμ.), *Σύγχρονες Διδακτικές Προσεγγίσεις στην Προσχολική και Πρωτοσχολική Εκπαίδευση* (σ. 16-28). Θεσσαλονίκη: Δίσιγμα
- Αυγητίδου, Σ. (2016). *Δημιουργικότητα και παιχνίδι στην προσχολική εκπαίδευση: Μία κοινωνιο-πολιτισμική προσέγγιση. Διάλογοι! Θεωρία και πράξη στις επιστήμες αγωγής και εκπαίδευσης*, 2, 9–19. Από <https://doi.org/10.12681/dial.10570>
- Aydin, H. & Kaya, Y. (2017). *The educational needs of and barriers faced by Syrian Refugee students in Turkey: a qualitative case study*. *Intercultural Education*, 28(5), 456-473.
- Kaukko, M. & Wilkinson, J. (2018). *"Learning how to go on": refugee students and informal learning practices international*. *Journal of inclusive education*, from DOI: 10.1080/13603116.2018.1514080.
- Κερεντζής, Λ. (2010). *Αντιλήψεις του Vygotsky για το παιχνίδι*. Από http://kerentzis.blogspot.gr/2010/09/1_18.html
- Laloumi Vidali E. & Adams, D. Leah. (2007). *A Challenge of Transnational Migration: Young Children Start School.*, in *Global Migration and Education*, Leah D. Adams-Anna Kirova, Lawrence Erlbaum Associates Publishers, New Jersey, London.
- Ontario Ministry of Education. (2009). *Ontario's equity and inclusive education strategy*. Retrieved January 10, 2022, from <http://www.edu.gov.on.ca/eng/policyfunding/equity.pdf>
- Rodriguez-Meehan, M. (2021). *"Could that be play?": Exploring pre-service teachers' perceptions of play in kindergarten*. *Early Childhood Education Journal*. <https://doi.org/10.1007/s10643-021-01257-3>
- Καινούργιου, Ε. (2021). *Παιδαγωγικές και Διδακτικές Προσεγγίσεις στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία. Συνεργασία Οικογένειας – Προσχολικών Κέντρων, Σύγχρονα Προγράμματα Προσχολικής Αγωγής. Ερευνητική Προσέγγιση*. Θεσσαλονίκη: Δίσιγμα.
- Kainourgiou, E. and Dima, E. (2020). *"Faktoren, die den Bildungsverlauf von Schülern mit Migrationshintergrund beeinflussen in Griechenland"*, *Παιδαγωγικός Λόγος*, 26 (2020), 79-10

«Δημοκρατικές εκφάνσεις σε πλαίσια προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης: το παράδειγμα του Ευρωπαϊκού Προγράμματος PARTICIPA για την ενεργό συμμετοχή των μικρών παιδιών»

Κωνσταντίνος Πετρογιάννης, Καθηγητής, Πρόεδρος του Τμήματος Αγωγής & Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία, ΠΑΔΑ.

Λέξεις-κλειδιά: φωνές των παιδιών, ενεργός συμμετοχή μικρών παιδιών, επαγγελματική ανάπτυξη, προσχολική αγωγή και εκπαίδευση PARTICIPA

Τα παιδιά έχουν το δικαίωμα να συμμετέχουν σε όλα τα θέματα που τα αφορούν, από την οικογένεια έως την κοινότητα της οποίας είναι μέλη (γειτονιά, χωριό, πόλη), εκφράζοντας ελεύθερα τη γνώμη τους την οποία θα πρέπει να σέβονται και να τη λαμβάνουν υπόψη όσοι ενήλικοι τα περιβάλλουν και αλληλεπιδρούν μαζί τους. Το να ακούμε και να συνυπολογίζουμε/λαμβάνουμε υπόψη μας τις φωνές των παιδιών δείχνει σεβασμό στις ανάγκες, τα ενδιαφέροντα και τις εμπειρίες τους και βοηθά να διακρίνουμε τι έχει νόημα για αυτά σε ένα συγκεκριμένο θέμα ή κατάσταση.

Στην εισήγηση γίνεται αναφορά στην σημασία δημιουργίας ευκαιριών για την έκφραση της παιδικής φωνής αναγνωρίζοντας έτσι κατ' αυτό τον τρόπο τα παιδιά ως ενεργά δρώντα άτομα, με αναπτυσσόμενες δεξιότητες και την ικανότητα να κατανοούν, να σκέφτονται και να επιλέγουν με κάποιο βαθμό αυτονομίας, έχοντας έτσι τη δυνατότητα να επηρεάζουν αποφάσεις που τα αφορούν.

Παρουσιάζεται συνοπτικά το ευρωπαϊκό project PARTICIPA το οποίο στοχεύει στην ενδυνάμωση του παιδαγωγικού/εκπαιδευτικού προσωπικού των προσχολικών πλαισίων αγωγής και εκπαίδευσης σε ότι αφορά (1) τις γνώσεις σχετικά με το δικαίωμα των παιδιών στη συμμετοχή, (2) τις θετικές στάσεις όσον αφορά τον σχεδιασμό, την εφαρμογή και την παρακολούθηση πρακτικών που προωθούν τη συμμετοχή των παιδιών, (3) την ικανότητα να εντοπίζουν, να σχεδιάζουν, να εφαρμόζουν και να παρακολουθούν πρακτικές που ενισχύουν το δικαίωμα των παιδιών στη συμμετοχή και (4) την ικανότητα να συνεργάζονται, σε πολλαπλές διαμορφώσεις του κέντρου ECEC, για να εντοπίζουν, να χρησιμοποιούν και να διατηρούν τους ατομικούς και οργανωτικούς πόρους που απαιτούνται για την υποστήριξη της συμμετοχής των παιδιών.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Bae, B. (2009). Children's right to participate: Challenges in everyday interactions. *European Early Childhood Education Research Journal*, 17(3), 391–406. <https://doi.org/10.1080/13502930903101594>.
- Burger, K. (2018). The subjective importance of children's participation rights: A discrimination perspective. *American Journal of Orthopsychiatry*, 89(1), 65–76.
- Clark, A. (2005). Listening to and involving young children: A review of research and practice. *Early Child Development & Care*, 175(6), 489–505.
- Correia, N., Camilo, C., Aguiar, C., & Amaro, F. (2019). Children's right to participate in early childhood education settings: A systematic review. *Children and Youth Services Review*, 100, 76–88. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2019.02.031>.
- Correia, N., Carvalho, H., & Aguiar, C. (2019). Teachers' ideas about children's right to participate in early childhood education. *Children & Youth Services Review*, 111, 1–11
- Ebrahim, H. (2011). Children as agents in early childhood education. *Education as Change*, 15, 121–131. <https://doi.org/10.1080/16823206.2011.568947>.
- Emilson, A., & Folkesson, A. M. (2006). Children's participation and teacher's control. *Early Childhood Development & Care*, 176(3–4), 219–238. <https://doi.org/10.1080/03004430500039846>
- Lansdown, G., Jimerson, S. R., & Shahroozi, R. (2014). Children's rights and school psychology: Children's right to participation. *Journal of School Psychology*, 52(1), 3–12. <https://doi.org/10.1016/j.jsp.2013.12.006>.

Lundy, L. (2007). Voice' is not enough: Conceptualising article 12 of the United Nations convention on the rights of the child. *British Education Research Journal*, 33(6), 927–942. <https://doi.org/10.1080/01411920701657033>

Moser, T., Leseman, P., Melhuish, E., Broekhuizen, M., & Slot, P. (2017). European framework of quality and wellbeing indicators. Report D6.3, CARE: Curriculum quality analysis and impact review of European early childhood education and care. University College of Southwest Norway.

Pascal, C., & Bertram, T. (2009). Listening to young citizens: The struggle to make real a participatory paradigm in research with young children. *European Early Childhood Education Research Journal*, 17(2), 249–262. <https://doi.org/10.1080/13502930902951486>.

Sheridan, S. (2007). Dimensions of pedagogical quality in preschool. *International Journal of Early Years Education*, 15(2), 197–217. <https://doi.org/10.1080/09669760701289151>.

Sinclair, R. (2004). Participation in practice: Making it meaningful, effective and sustainable. *Children & Society*, 18, 106–118. <https://doi.org/10.1002/chi.817>.

«Το περιβάλλον που αλλάζω, με αλλάζει»

Αλεξάνδρα Ζαφειρίου, Παιδαγωγός Πρώιμης Παιδικής Ηλικίας, Αν. Γραμματέας ΠΑΣΥΠΠΠΗ
Γωγώ Δημητρίου, Παιδαγωγός Πρώιμης Παιδικής Ηλικίας
Μάγδα Μόσχου, Παιδαγωγός Πρώιμης Παιδικής Ηλικίας

Λέξεις-κλειδιά: *Περιβάλλον, υλικά, βρέφη, χώρος, συνδιαμόρφωση.*

Η διαμόρφωση του χώρου παίζει καθοριστικό ρόλο στην ολόπλευρη ανάπτυξη του ατόμου αλλά και στη διαδικασία της μάθησης. Σύμφωνα με την παιδαγωγική προσέγγιση του Reggio Emilia ο χώρος ορίζεται ως ο τρίτος παιδαγωγός, ενώ σύμφωνα με την περιβαλλοντική προσέγγιση η αλληλεπίδραση του ατόμου με το περιβάλλον στο οποίο ζει επηρεάζει την αντίληψή του μέσω των ερεθισμάτων. Επίσης, ένα μέρος της Περιβαλλοντικής Ψυχολογίας μελετά τις χωρικές ιδιότητες του περιβάλλοντος που επηρεάζουν τη συμπεριφορά και τις κοινωνικές σχέσεις των ατόμων, οι οποίες διευκολύνονται από τη χρήση του χώρου.

Ο τρόπος με τον οποίο εργαζόμαστε στα βρεφικά τμήματα βασίζεται στις παραπάνω προσεγγίσεις ενισχύοντας έτσι την διαδικασία πειραματισμού και ανακάλυψης μέσω της αξιοποίησης διαφορετικών υλικών, ώστε τα παιδιά να έχουν ενεργό ρόλο στη διαμόρφωση του χώρου και στη συνεχή αλληλεπίδρασή τους με αυτόν.

Η παρουσίαση περιλαμβάνει φωτογραφικό υλικό και βίντεο των 2 βρεφικών τμημάτων και στόχο έχει να δείξει τις δράσεις εκείνες που επικεντρώνονται στη διαμόρφωση του χώρου μέσω του υλικού.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Ανωγιαννάκη Κατερίνα, (2021). Η σχολική τάξη και η δημιουργική αταξία στην προσχολική και σχολική εκπαίδευση. Αθήνα: Ίων.

Έφη Συγκολλίτου, (1997). Περιβαλλοντική Ψυχολογία. Αθήνα : Ελληνικά Γράμματα.

G. Edwards, L. Gandini, G. Forman, (1993). Reggio Emilia – Οι χίλιες γλώσσες των παιδιών προσχολικής ηλικίας. Αθήνα : Πατάκης.

«Όταν η αφήγηση για τη λύση είναι το πρόβλημα». Επανεξετάζοντας τα δεδομένα μας και αποδομώντας τις ταξινομήσεις μας»

Γιώργος Παραδείσης, ψυχολόγος-συστημικός ψυχοθεραπευτής, MSc Κοινωνιολογίας, MEd Κριτική Παιδαγωγική και Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών, Ιδρυτής του Εργαστηρίου Συστημικής Ψυχολογίας και Παιδαγωγικής “Ροδάκινο”

Λέξεις κλειδιά: *Labeling, ετικετοποίηση, κοινωνικός κονστρουξιονισμός, ταξινομικές κατηγορίες, διαγνώσεις, κανονικοποίηση, placebo*

Σύμφωνα με τον Φουκό ο κοινωνικός λόγος στον οποίο εκτιθόμαστε, μαθαίνουμε, χρησιμοποιούμε και δομούμε τη σκέψη μας, περιλαμβάνει κατασκευασμένες στερεοτυπικές εικόνες και αφηγήσεις τις οποίες εκλαμβάνουμε ως φυσικές αλήθειες χωρίς να τις επανεξετάζουμε και αμφισβητούμε.

Σύμφωνα με τον ανθρωπολόγο Gregory Bateson ο τρόπος με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε και ξεχωρίζουμε τα πράγματα μεταξύ τους είναι μέσω ταξινομικών κατηγοριών. Αυτές τις ταξινομήσεις όμως επίσης πολύ συχνά τις αντιλαμβανόμαστε ως φυσικές αλήθειες χωρίς να τις εξετάζουμε ή να τις αμφισβητούμε.

Στην παρούσα εισήγηση θα διερευνήσουμε πως αυτά τα δυο φαινόμενα κατασκευάζουν τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε τι είναι “κανονικό” και τι είναι “πρόβλημα” μέσα σε ένα μαθησιακό περιβάλλον.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Foucault, M. (1972). *The Archaeology of Knowledge*. Vintage Books. Foucault, M. (1973). *The Birth of the Clinic: An Archaeology of Medical Perception*. Vintage Books. Foucault, M. (1977). *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*. Vintage Books. Foucault, M. (1980). *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings, 1972-1977*. Pantheon Books.
- Benedetti, F., Lanotte, M., Lopiano, L., & Colloca, L. (2007). When words are painful: unraveling the mechanisms of the placebo effect. *Neuroscience*, 147(2), 260-271.
- Bateson, G. (2000). *Steps to an Ecology of Mind: Collected Essays in Anthropology, Psychiatry, Evolution, and Epistemology (Revised Edition)*. University of Chicago Press
- Gergen, K. J., & Kaye, J. (Eds.). (1998). *Therapeutic Conversations*. Sage.

«Η καλλιτεχνική εγκατάσταση (Installation art) στη σχολική τάξη. Το παιδί ως δημιουργός σύγχρονης συμμετοχικής τέχνης»

Κατερίνα Ανωγιαννάκη, Παιδαγωγός Πρώιμης Παιδικής Ηλικίας, Med Κριτική Παιδαγωγική και Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών, Εκπαιδύτρια Ενηλίκων-Συντονίστρια ομάδων μέσω της Τέχνης, Ιδρυτικό μέλος του Εργαστηρίου Συστημικής Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας “Ροδάκινο”

Λέξεις-κλειδιά: *Installation Art, σύγχρονη τέχνη, δημιουργικότητα, συνδιαμόρφωση, posthuman pedagogy, συστημική παιδαγωγική, κυκλικότητα*

Το παιδί αναπτύσσει ανεξερεύνητες για τον ενήλικα καλλιτεχνικές γλώσσες. Τα έργα τέχνης που επινοεί δεν υστερούν σε τίποτα από έργα διάσημων καλλιτεχνών που συναντάμε στα μουσεία σύγχρονης τέχνης. Η καλλιτεχνική εγκατάσταση (installation art) εντάσσεται στα πλαίσια της σύγχρονης τέχνης και αποτελεί ένα εικαστικό περιβάλλον που επικοινωνεί με τον επισκέπτη-θεατή μέσω μιας γλώσσας που γίνεται αντιληπτή μέσω όλων των αισθήσεων.

Στόχος της παρούσας εισήγησης είναι η γνωριμία με το Installation Art και η παρουσίαση μεθόδων και τεχνικών δημιουργίας καλλιτεχνικών εγκαταστάσεων στην σχολική τάξη με στόχο την ενίσχυση

της περιέργειας και της εκφραστικής γλώσσας των παιδιών προσχολικής ηλικίας στα πλαίσια μιας συμπεριληπτικής εκπαίδευσης

Ενδεικτική βιβλιογραφία:

- Bolt, B. (2004). *Art beyond representation: The performative power of the image*. London: I.B. Tauris.
- Christie, M. (2008). *Theorizing the contemporary: Interdisciplinary perspectives on art and visual culture*. Sydney, NSW: Power Publications.
- MacGregor, S. (2013). *Teaching art: A complete guide for the classroom*. London: Bloomsbury.
- Pahl, K. (2010). *Art and creativity in Reggio Emilia: Exploring the role and potential of ateliers in early childhood education*. New York: Routledge.
- Pahl, K. (2010). *Art and creativity in Reggio Emilia: Exploring the role and potential of ateliers in early childhood education*. New York: Routledge.
- Sajaniemi, N., & Mäkelä, M. (2014). Art-based learning in kindergarten: A pedagogical framework. *International Journal of Education & the Arts*, 15(4), 1-22
- Wang, C. (2019). Installation art in early childhood education: An analysis of its impact on children's creative ability. *Early Child Development and Care*, 189(7), 1099-1108.
- Bateson, G. (2002). *The Beauty of Forms and Patterns in a World of Change*. Hampton Press